

בול הצלת יהדות דנמרק

Rescue of Danish Jews

162

23.10.73

ה ש י ר ו ת ה ב ו ל א י
 ירושלים, תל אביב-יפו, חיפה, טבריה, נתניה
 באר שבע, נ.ת. לוד, אשקלון, רחובות, נהריה
PHILATELIC SERVICES
TEL AVIV - YAFO • ISRAEL

כקרון אור מאירה פרשת הצלת היהודים בדנמרק את חשכת שואת יהודי אירופה בשנות שלטונו של היטלר. על רקע מעשי הזוועה של הנאצים בכל אתר ואתר בימי מלחמת העולם השנייה בולטת הצלתם המופלאה של היהודים, בהעברתם מדינה לשבדיה באוקטובר 1943, כאחד הנסים הגדולים שקרו לעם היהודי במשך תולדותיו. אולם בעיני הדנים היה זה המעשה הטבעי, וכלל לא עלה על דעתם להפקיר את אזרחיהם היהודיים וכ־1500 פליטים יהודיים, ביחד קרוב ל־8000 נפש. מאז כיבוש דניה ב־10 באפריל 1940 ועד פרוץ המשבר בין שלטונות דנמרק וכוחות הכיבוש הגרמניים בסוף אוגוסט 1943 שמרו הדנים על היהודים מפני כל פגיעה מצד הגרמנים או מצד הקבוצה הקטנה של נאצים דניים. הגרמנים השלימו עם העובדה כי יחסים תקינים בינם לבין הדנים – הממשלה, העם והמלך בראשם – מבוססים על הסכם הדדי, הכולל בין השאר את התנאי כי היהודים בדניה ימשיכו את חייהם ככל שאר האזרחים. רק כאשר גברה תנועת המחתרת ורבו מעשי חבלה בדנמרק בשנת 1943, בשעה שהחל מתברר כי הנצחון במלחמה מן הגרמנים והלאה, ביטלו הגרמנים את ההסכם, הכריזו על מצב חרום והקימו משטר כיבוש בכוח הצבא והמשטרה שלהם. בועידת ואנוי הידועה, שהתקיימה בינואר 1942, עדיין הוצאה דניה מכלל הארצות, שעליהן הוחלט אז רשמית כי יש לבצע את "הפתרון הסופי", אולם כעת היה נראה כי באה שעת הכושר להוביל גם את יהודי דניה למחנות ההשמדה.

דוקא בשל העובדה, כי היהודים בדנמרק חיו עד אז את חיי היום יום שלהם ללא הפרעות רציניות ולא נבדלו באורח חיים משאר הדנים, יצרה נוהג ואווירה שאף הגרמנים במקום הושפעו מהם. לרבים מהם, וביניהם אנשי שלטון מרכזיים, לא נראה היה כדאי ואפשרי לבצע את הגירוש, שידעו כי יפגע בציפור הנפש של העם הדני שוחר החופש והשיוויון הדימוקראטי. כך קרה כי נעשו נסיונות על ידי הגרמנים עצמם לבטל את ההוראה וכאשר הדבר לא הצליח והיטלר עצמו הורה לבצע את הגירוש, הלך נספח הספנות הגרמני, פ. דוקביץ, והזהיר את מנהיגי המפלגה הסוציאלי-דימוקראטית הדנית. אלה – ובעקבותיהם רבים מכל שכבות העם – יצאו לחזוהר את היהודים. וכך קרה שפלוגות המשטרה הגרמנית שהובאו במיוחד עבור המבצע לדניה, לא מצאו את רובם של היהודים בדירותיהם כאשר באו לאסור אותם בלילה בין ה־30 בספטמבר ל־1 באוקטובר, מוצאי ראש השנה תש"ד. פחות מ־500 אנשים נתפסו באותו לילה ובימים לאחר מכן, והם נשלחו למחנה תירזינשטאט.

גם בשבדיה הנויטראלית נודע לשלטונות מזימתם של הגרמנים כלפי היהודים בדנמרק, והממשלה השבדית ניסתה להתערב ולהשפיע על השלטונות הגרמניים באמצעות שגרירה בברלין,

והציעה להעביר את היהודים לשבדיה. כאשר לא נענתה הכריזה בפומבי כי שבדיה נכונה לקבל את היהודים הבורחים. להחלטה זו גרמו אישים שבדיים בעלי השפעה, ביניהם ראשי הכנסיה והפיסיקאי הדני, בעל פרס נובל, נילס בור, שאמו היתה יהודיה. הוא ברח לשבדיה עוד לפני מבצע הרדיפות והפעיל את כל השפעתו כדי להניע את ממשלת שבדיה לפעולת הצלה. בינתיים התחילו יהודים לעבור את מיצר הים בין דניה ושבדיה בסירות דייגים, אך עד מהרה פעולה זו הפכה למבצע רב ממדים, שבו השתתפו אלפי אנשים. האוניברסיטה ובתי הספר התיכוניים נסגרו לשבוע ימים והנוער הצטרף לפעולה. ארגוני המחתרת ואנשים ביוזמתם הפרטית עשו יד אחת לארגון המבצע ולמימונו. הם זכו אף לסיוע מטעם המשטרה הדנית, שעד לתקופה זו התנגדה למחתרת ולפעולות החבלה. כעת היא עזרה או על ידי התעלמות מן הברחה או אף בצורה פעילה. תפקיד מיוחד מילאו הרופאים, שעוד מקודם היו מאורגנים במספר רב בשורות המחתרת, וכמה מבתי החולים הפכו למרכזי פעולת ההברחה. תוך שבועיים עד שלושה שבועות הועברו 7200 איש, אשה וילד אל חוף המבטחים בשבדיה, שם עסקו יהודים ולא-יהודים בקליטתם של הפליטים.

המבצע של אוקטובר 1943 מציין לא רק את הצלתם של רוב רובם של יהודי דניה, הוא גם שיווה למחתרת הדנית מעמד חדש בקרב האוכלוסייה, שרבים מתוכה התקשרו לתנועת ההתנגדות תוך מבצע ההצלה. ביוזמת המחתרת ובעזרה ארגונית וכספית של היהודים מדנמרק ומשבדיה הוקם בעקבות הברחה קשר מחתרתי קבוע בין שני הארצות, אשר תרם תרומה רבה להתפתחותה ולהתחזקותה של תנועת ההתנגדות הדנית. עם תום המלחמה חזרו היהודים רובם ככולם לדנמרק והתערו מחדש בחייה.

המינהל הדני אף ידע לשמור על אזרחיהם שהובאו לתיריונישטאט, והודות למאמציהם לא גורשו היהודים הדניים משם לאושביץ. לפני סיום המלחמה הם הוחזרו לדנמרק והועברו לשבדיה במסגרת מבצע ההצלה ממחנות ריכוז, שאורגן על ידי הממשלות הסקנדינאביות והצלב האדום, ושבראשו עמד הרון ברנדוט. בתיריונישטאט מתו כ-50 יהודים מדנמרק, אחרים נספו במחנות אחרים וכמה טבעו תוך הברחה בים הסוער, בסה"כ הגיעו האבדות בנפש של הציבור היהודי לפחות מ-2%.

הצלחת הפעולה נתאפשרה על ידי מהירותה וכללותה, ששתיהן נבעו מן התגובה הספונטאנית של העם הדני. היא הפכה את פעולת ההצלה למופת של אומץ לב ושל תרבות אמת.

ד"ר לני יחיל

safety of Sweden's shores where both Jews and gentiles were waiting to receive them.

The October 1943 Operation served not only to save the lives of the vast majority of Danish Jewry, but gave an enhanced standing to the Resistance movement in the eyes of the Danish population, many of whom joined that movement in the course of the Operation. On the initiative of the Underground, and with the organizational and financial assistance of Danish and Swedish Jewry, direct links were established between the Resistance movements of the two countries and this contributed in no small measure to the development and strengthening of the Danish Resistance movement. With the end of hostilities, most of the Danish Jews returned to their homeland and built up their lives anew.

The Danish government even took steps to protect those of its citizens who had been shipped off to Theresienstadt, and thanks to their efforts, these Jews were not transferred to Auschwitz. Before the end of the War they were returned to Denmark and from there to Sweden as part of the operation for rescuing the inhabitants of the concentration camps which was organized by the Scandinavian governments and the Red Cross, headed by Count Bernadotte.

Some 50 Danish Jews died in Theresienstadt, a few in other camps, and some were drowned escaping from Denmark, but all in all, less than 2% of Denmark's Jewish population perished.

What ensured the successful outcome of the whole Operation was its speed and comprehensiveness — the result of the Danish people's spontaneous reaction which made the Operation an example of outstanding bravery and true humanity.

L. Y.

הבול צויר ע"י א. ברג. ירושלים

THE STAMP WAS DESIGNED BY A. BERG, JERUSALEM

their efforts proved unsuccessful and Hitler personally gave the order for the expulsion to be carried out, the German Naval Attache, P. Bukwitz, went to the leaders of the Danish Social-Democratic Party and warned them of the plan. They, in turn, together with many representatives of all walks of Danish life, passed the warning on to the Jewish community. As a result, when on the night of the 30th September — 1st October (which happened to be the Jewish New Year), the squads of German police who had been brought to Denmark specially to round-up the Jews, raided Jewish homes, they found very few of their intended victims at home. Less than 500 were rounded-up on that night or on the following days, and they were sent to Theresienstadt.

The neutralist Swedish government also found out about the Germans' plans for Danish Jewry and through the intermediary of its ambassador in Berlin, intervened with the German government and proposed transferring Denmark's Jewish population to Sweden. When their appeal remained unanswered, they publicly proclaimed that Sweden was ready to accept all Jews fleeing from Denmark. This decision was the result of pressure brought to bear by influential sections of Swedish society including heads of the Church and the Danish Nobel Prize physicist, Nils Bohr, whose mother was Jewish. Nils Bohr himself fled to Sweden before the Operation and exerted all his influence in an effort to persuade the Swedish government to aid in the rescue of Danish Jewry.

In the meantime, Jews had begun to cross the straits separating Denmark and Sweden, in fishing boats, but these uncoordinated crossings rapidly developed into a large-scale rescue operation in which thousands participated. Sweden's universities and High Schools were closed down for a week while their students took part in the rescue work. The Underground groups and private individuals alike worked together to organize and finance the operation, even receiving assistance from the Danish Police who had, until then, opposed the Resistance and their acts of sabotage. This time, the Police helped either indirectly, by turning a blind eye to the evacuation, or even directly by lending their assistance. The doctors, who were already prominent in the ranks of the Resistance, played a central role in the Operation and several hospitals were converted into evacuation centres. Within two to three weeks, 7,200 men, women, and children were transferred to the

The rescue of Danish Jewry shines out like a ray of sunlight amidst the stygian gloom of the destruction of European Jewry instigated by Hitler. Against the background of the unspeakable deeds of the Nazis all over Europe during the Second World War, the miraculous rescuing of Danish Jewry and their transfer to Sweden in October 1943, deserves to be considered one of the outstanding miracles in the long history of the Jewish people.

To the Danes, however, the whole operation was a perfectly natural one. It had never occurred to them to abandon their Jewish citizens or the 1,500 Jewish refugees — some 8,000 souls in all. From the time their country was taken over by the Germans on the 10th April, 1940, until the clash between the Danish government and the Occupation Authorities at the end of August 1943, the Danes protected the Jews from harm at the hands of the Germans or the handful of Danish Nazis. The Germans, for their part, accepted the situation whereby correct relations were maintained between them and the Danes — the government and the Danish people with the King at their head — based on mutual agreement which included an understanding that Denmark's Jews would be permitted to live their lives as regular Danish citizens.

This situation lasted until 1943, when the Danish resistance movement, realising that victory was slipping from the hands of the Germans, stepped-up its acts of sabotage and the Germans reacted by cancelling the agreement, declaring a state of emergency, and establishing an Occupation Authority under their own military and police forces.

At the Wannsee Conference in January 1942, Denmark was still excluded from the list of those countries in which the "Final Solution" was to be carried out, but it seemed that the time had finally come when the Jews of Denmark too, were to be led away to the death camps.

The very fact that Danish Jewry lived out their lives without serious interference and were scarcely to be distinguished from the rest of Denmark's citizens, created an atmosphere which affected even the Germans on the spot. Many of these Germans, even some occupying important positions of authority, considered it unwise and even impracticable to expel the Jews — an act which would wound the susceptibilities of the freedom-loving democratic Danes. Thus it was that these very Germans endeavoured to have the decree cancelled, and when